

Αγία Τριάδα και ανθρώπινο πρόσωπο: Οι αναλογίες μεταξύ τους

/ [Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση:<http://bitly.com/1GUqnMm>]

Οι ενδοπροσωπικές αναλογίες της Τριάδος υπογραμμίζονται ιδιαιτέρως από τους τρεις Ησυχαστές του 14^{ου} αιώνας, τον άγιο Γρηγόριο τον Σιναΐτη, τον άγιο Θεόληπτο Φιλαδελφείας και τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά[27]. Ο πρώτος εξ αυτών, ο Γρηγόριος Σιναΐτης επιστρέφει στο ίδιο σχήμα που χρησιμοποιεί ο Γρηγόριος ο Θεολόγος, δηλαδή νους, λόγος, πνεύμα:

«Στον άνθρωπο υπάρχει νους, λόγος και πνεύμα. Και δεν υπάρχει νους χωρίς λόγο, ούτε λόγος χωρίς πνεύμα• και το ένα είναι μέσα στο άλλο, και καθένα χωριστά, γιατί ο νους εκφράζεται με τον λόγο, και ο λόγος φανερώνεται με το πνεύμα. Με τον τρόπο αυτό, ο άνθρωπος παρέχει αμυδρή εικόνα της ανώνυμης και αρχέτυπης Τριάδος, και φανερώνει και με αυτό το κατ' εικόνα»[28] .

Έτσι, διά των τριών αυτών δυνάμεων του ανθρώπου, του νοός, του λόγου και του πνεύματος, προσφέρουμε στην Αγία Τριάδα αυτό που ο Γρηγόριος Σιναΐτης ονομάζει «Τριαδική λειτουργία»[29]

Η δεύτερη από τις μαρτυρίες μας του 14^{ου} αιώνα ανήκει στον Θεόληπτο, και αποκλίνει κατά πολύ σημαντικό τρόπο από το ενδοπροσωπικό τριαδικό σχήμα που μέχρι τότε επικρατούσε μεταξύ των Ελλήνων συγγραφέων. Καθώς ομιλεί με όρους νοός, λόγου και πνεύματος – το σχήμα του αγίου Γρηγορίου του Θεολόγου-επιπλέον συνδέει το τρίτο στοιχείο, το πνεύμα με την αγάπη (τον έρωτα).

«Η προσευχή, λοιπόν, ανακαλώντας τις δυνάμεις της ψυχής από τον διασκορπισμό που προκαλούν σ' αυτές τα πάθη, τις συνδέει μεταξύ τους• και συνδέοντας τότε μαζί της την τριμερή ψυχή, τη συμφιλιώνει με τον ένα τρισυπόστατο Θεό ... Έτσι και η καθαρή προσευχή, συναπτόμενη με το νου, το λόγο και το πνεύμα, με τον λόγο επικαλείται το θείο όνομα, με το νου ατενίζει σταθερά τον παρακαλούμενο Θεό, ενώ με το πνεύμα εκδηλώνει την κατάνυξη, την ταπείνωση και την αγάπη. Και έτσι εξευμενίζει την άναρχη Τριάδα, τον Πατέρα και τον Υιό και το Άγιο Πνεύμα, τον ένα Θεό»[30].

Ο τρόπος με τον οποίον ο Θεόληπτος εδραιώνει σύνδεσμο μεταξύ του Αγίου Πνεύματος και της ιδιότητας της αγάπης εγείρει το ερώτημα: γνώριζε την

πραγματεία του Ιερού Αυγουστίνου *Περί Τριάδος*; Είναι ασφαλώς πιθανό, διότι το έργο του Αυγουστίνου είχε μεταφραστεί στα Ελληνικά περί τα τέλη του 13^{ου} αιώνα από τον Μάξιμο Πλανούδη[31].

Την Τριαδική διδασκαλία του Θεολήπτου ακολούθησε πιστά ο μαθητής του άγιος Γρηγόριος Παλαμάς, Αρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, προστάτης της πόλεως στην οποίαν συναντώμεθα[32]. Όπως και ο Θεόληπτος, ο Παλαμάς συσχετίζει τον Πατέρα με τον ανθρώπινον νουν, τον Υιόν με τον Λόγον και το Πνεύμα με την ανθρώπινη αγάπη, τον έρωτα. Με λόγους που θυμίζουν την άποψη του Αυγουστίνου για το Πνεύμα ως «δεσμόν αγάπης» μεταξύ Πατρός και Υιού, ο Παλαμάς αναφέρεται στο τρίτο Πρόσωπο της Τριάδος ως «οἶόν τις ἔρως ἐστίν ἀπόρρητος τοῦ Γεννήτορος πρὸς αὐτόν τόν ἀπορρήτως γεννηθέντα Λόγον• ὃ καὶ αὐτός ὁ τοῦ Πατρός ἐπέραστος Λόγος καὶ Υἱός χρῆται πρὸς τόν Γεννήτορα». Αναπτύσσοντας το σημείο, ο Παλαμάς δηλώνει: «Αυτή η προαιώνια χαρά του Πατέρα και του Υιού είναι το άγιο Πνεύμα, επειδή είναι και των δύο κατά τη χρήση». Φοβούμενος όμως μήπως κατηγορηθεί ότι υπερασπίζεται το Filioque, ο Παλαμάς αμέσως προσθέτει ότι «η υποστατική Του προέλευσις εκπορεύεται μόνον από τον Πατέρα»[33]. Ο Αυγουστίνος, όμως, θα ήταν σύμφωνος με το σημείο αυτό, όπως έχουμε ήδη δει.

[Συνεχίζεται]

[27] Βλ. Sinkewicz, όπ. παραπ. σελ. 16-34. Για τον Παλαμά, συμβουλευθείτε επίσης M.E. Hursey, "The Palamite Trinitarian Models", *St Vladimir Theological Quarterly* 16:2 (1972), σελ. 83-89• Jacques Lison, *L'Esprit répandu : la pneumatologie de Grégoire Palamas* (Paris 1994) σελ. 87-89 και την λεπτομερή μελέτη υπό Γιάννη Δημητρακοπούλου, *Αυγουστίνος και Γρηγόριος Παλαμάς: τα προβλήματα των Αριστοτελικών κατηγοριών και της Τριαδικής Ψυχοθεολογίας* (Αθήναι 1997).

[28] Κεφάλαια, 31

[29] Κεφάλαια, 43.

[30] Λόγος περί εσωτερικής εν Χριστώ εργασίας, και μοναχικής ζωής, Φιλοκαλία Δ'.

[31] Η Ελληνική Μετάφραση του Πλανούδη, μαζί με το αρχικό Λατινικό κείμενο έχουν εκδοθεί από τους Μ. Παπαθωμόπουλο, Ι. Τσαβαρή και G. Rigotti (Ακαδημία Αθηνών, Βιβλιοθήκη Α. Μανούση 3, τόμ. 1-2, Αθήνα 1995).

[32] Περί των επιρροών του Θεολήπτου επί του Παλαμά, βλ. J. Meyendorff, Gregoire Palamas: Défense des Saints Hésychastes, Spicilegium Sacrum Lovaniense 30-31 (Louvain 1959), σελ. xxxix-xl.

[33] *Εκατόν Πενήντα φυσικά, θεολογικά, ηθικά και πρακτικά κεφάλαια*, 36. Ο Βλαδίμηρος Λόσκυ παραβλέπει το κείμενο αυτό του Παλαμά όταν επιβεβαιώνει κατά γενικόν τρόπον: «Το Πνεύμα ποτέ δεν μπορεί να παρομοιασθεί με την αμοιβαία αγάπη Πατρός και Υιού» (Μυστική Θεολογία της Ανατολικής Εκκλησίας, σελ. 81).